دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
فصلنامه‌ی علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی

سال پانزدهم، شماره‌ی ۴۹
بهار ۱۳۹۴، صفحات ۵۶-۳۷

روح‌اله رضائی[۱]
لیلا صفا [۲]
پریسا رنجبران[۳]

شناخت و واکاوی مشکلات توسعه گردشگری در مناطق روستایی استان اصفهان (مطالعه موردی: روستای ابیانه)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۱/۱۲/۰۳ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۰۳/۲۵

چکیده

تحقیق توصیفی-همبستگی حاضر با هدف شناخت و واکاوی مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه در استان اصفهان صورت پذیرفت. جامعه آماری این تحقیق را تمامی سرپرستان خانوار در روستای ابیانه تشکیل می‌دادند (N=۱۶۰) که بر اساس جدول کرجسی و مورگان، تعداد ۱۱۰ نفر از آنان از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انجام تحقیق انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده گردید. روایی پرسشنامه با نظر پانلی از کارشناسان و پژوهشگران در زمینه موضوع مورد پژوهش مورد تایید قرار گرفت. برای تعیین پایایی ابزار تحقیق پیش‌آزمون انجام گرفت که مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده برای مقیاس میزان اهمیت مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه در حدود ۰/۸۷ بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شد. نتایج به‌دست آمده از تحلیل عاملی نشان داد که در مجموع ٦٤/٦١ درصد از واریانس مشکلات توسعه

۱- دانشیار، گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشگاه زنجان. E- Mail: rohollahrezaei@yahoo.com
۲- استادیار، گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشگاه زنجان. E- Mail: safa_leila@yahoo.com
۳- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه زنجان. E- Mail: pranjbaran@yahoo.com

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

گردشگری در روستای ابیانه را به ترتیب اولویت پنج عامل زیرساختی، پشتیبانی، انگیزشی-شناختی، اطلاع‌رسانی و اجتماعی-فرهنگی تبیین می‌نمایند. با توجه به وجود مشکلات اشاره شده، آنچه مسلم است عدم برنامه‌ریزی و اعمال مدیریت مناسب برای حل آن‌ها، منجر به کم‌رنگ‌تر شدن جاذبه‌های گردشگری در روستای ابیانه و کاهش ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های گردشگری آن در طولانی مدت و در نتیجه از دست دادن بازارهای گردشگری و محروم ماندن مردم محلی از مزایای بی‌شمار گردشگری روستایی و در نهایت کندی و تاخیر در فرایند توسعه روستایی منطقه می‌شود. با در نظر گرفتن نتایج تحقیق، به منظور کاهش و رفع مشکلات گردشگری در روستای ابیانه پیشنهادهایی همچون ایجاد تسهیلات و تجهیزات اقامتی، بهداشتی و خدماتی و رفاهی در سطح روستا، تدوین یک طرح جامع تفصیلی به منظور توسعه گردشگری در روستای ابیانه با مشارکت روستاییان و تمامی سازمان‌ها و بخش‌های ذیربط، برگزاری دوره‌های آموزشی برای روستاییان در خصوص اهمیت و مزایای گردشگری، استخدام و به‌کارگیری نیروهای آموزش‌دیده برای ارایه خدمات راهنمایی و مشاوره‌ای به گردشگران و سایر موارد ارایه گردید.

کلید واژه‌ها: توسعه گردشگری، مشکلات، روستای ابیانه، روستاییان، استان اصفهان.

مقدمه

مناطق روستایی با چالش‌های متعددی هم‌چون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و مسایل زیست‌محیطی مواجه‌اند (قبادی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۲). این مساله سبب شده است تا بار دیگر متخصصان و کارشناسان، مسایل توسعه روستایی را به شکل جدی‌تری مورد توجه قرار دهند و به دنبال راهبردهایی برای کاهش و رفع مسایل و مشکلات روستاها باشند (برزو، ۱۳۸۸: ۲؛ بیرد[4] و همکاران، ۲۰۰۹: ٦۹۷). در این میان، بسیاری از صاحب‌نظران بر این باورند که گردشگری و به‌ویژه گردشگری روستایی که یکی از بزرگ‌ترین پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی در سطح جهانی به شمار می‌رود، از پتانسیل لازم برای کمک به جوامع محلی در راستای توسعه فعالیت‌های اقتصادی‌شان برخوردار بوده (حسن[5]، ۲۰۰۰: ۲٤۱؛ دیویس و مورایس[6]، ۲۰۰٤: ٦؛ مک‌گه و آندریک[7]، ۲۰۰٤: ۱۳٦؛ بیرد و همکاران، ۲۰۰۹: ٦۹۸) و به طور قابل‌توجهی می‌تواند به شکل‌دهی و توسعه جوامع روستایی کمک نماید (قبادی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۲). بر این اساس، توسعه گردشگری روستایی به عنوان بخشی ارزشمند و رشد یابنده در حوضه رهیافت‌های

4- Byrd
5- Hassan
6- Davis and Morais
7- McGehee and Andereck

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

اقتصادی به شمار می‌رود (شارپلی، ۱۳۸۰: ۲۶۲) و در بیش‌تر کشورها، عاملی مهم در رفع فقر، رشد اشتغال‌زایی و افزایش درآمد مردم مناطق روستایی قلمداد می‌شود (سبل[8]، ۲۰۱۰: ۱۴۳). به بیان ساده‌تر، توسعه گردشگری و توسعه روستایی دو عامل مرتبط با یکدیگرند که توسعه هر کدام تاثیری مثبت بر دیگری دارد (آرتزن[9] و همکاران، ۲۰۰۷: ۱۵). علی‌رغم اهمیت گردشگری روستایی و مزایای ناشی از آن و با در نظر گرفتن پتانسیل‌های فراوان روستاهای مختلف کشور به لحاظ تاریخی و فرهنگی و نیز جاذبه‌های اکوتوریستی و تنوع اقلیمی، وجود مسایل و مشکلات متعدد در ابعاد زیرساختی، فرهنگی، آموزشی، اطلاع‌رسانی و غیره سبب شده است تا مردم روستایی در نقاط مختلف کشور قادر نباشند به طور بهینه از این استعدادها و قابلیت‌های کم‌نظیر بهره ببرند (قبادی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۲). در این زمینه، یکی از روستاهای کشور که از پتانسیل بالایی در حوضه گردشگری برخوردار است، روستای ابیانه در شهرستان نطنز در استان اصفهان می‌باشد. این روستا با توجه به وجود آثار تاریخی متعدد از زمان سلسله ساسانیان تا قاجاریه از قدمت بسیار طولانی برخوردار است؛ وجود قلعه‌های قدیمی از جمله قلعه شاه‌عباس صفوی، قلعه نزاتون از زمان ایلخانیان، منزل یوز باشی و غیره، حکایت از تاریخ کهن این روستا دارد. معماری خاص خانه‌های روستایی به لحاظ بافت و ساختار و نیز نوع مصالح به‌کار رفته برای ساخت خانه‌ها، از مشخصه‌های منحصربه‌فرد و متمایز روستای ابیانه و یکی از جاذبه‌های اصلی گردشگری این روستا به شمار می‌رود. افزون بر وجود بناهای تاریخی متعدد در سطح روستا همچون مسجد جامع، آتشکده، قلعه‌ها، و غیره و نیز جاذبه‌های فرهنگی–مذهبی به ویژه زیارتگاه‌ها، از دیگر جاذبه‌های مورد توجه گردشگران در این روستا می‌توان به پوشش و لباس‌های محلی، لهجه و گویش افراد بومی و نیز آداب و رسوم خاص مردم منطقه در زمینه‌های مختلف اشاره نمود (رضایی و رنجبران، ۱۳۹۰: ۲). با وجود پتانسیل بالای روستای ابیانه به لحاظ برخورداری از جاذبه‌های گردشگری متعدد در حوضه‌های مختلف اجتماعی–فرهنگی، تاریخی، مذهبی و غیره و بازدید تعداد زیادی از گردشگران از این منطقه در طول سال، همان‌طور که اشاره شد مشابه بسیاری از مناطق روستایی کشور، موانع و مشکلات زیادی بر سر راه توسعه پایدار گردشگری در این روستا وجود دارد و این مشکلات نه تنها تاکنون مورد توجه جدی قرار نگرفته‌اند، بلکه همه‌ساله با افزایش تعداد گردشگران بر دامنه و گستره آن‌ها نیز افزوده می‌شود. آن‌چه مسلم است در صورت ادامه روند کنونی و عدم برنامه‌ریزی و اعمال مدیریت مناسب برای حل موانع و مشکلات موجود، در چند سال آتی از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های گردشگری این روستای تاریخی به شدت کاسته شده و برای مدت زمان طولانی پایدار نخواهند بود. با توجه به مطالب اشاره‌شده و با در نظر گرفتن اهمیت مساله، این پژوهش با هدف اصلی شناخت و واکاوی مشکلات

8- Sebele
9- Arntzen

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

توسعه گردشگری در روستای ابیانه در استان اصفهان طرح و انجام گرفت تا بتوان بر اساس یافته‌های حاصل از آن، راهبردها و راهکارهای مناسبی را به منظور کاهش و رفع موانع موجود و در نتیجه پایدارسازی گردشگری در روستای ابیانه تدوین و به کار بست.

مبانی نظری

تعریف گردشگری روستایی چندان آسان نیست، چرا که مفهوم آن چندبعدی است. بیش‌تر تعاریف رایج، گردشگری روستایی را گردشگری که در حومه شهرها اتفاق می‌افتد در نظر گرفته‌اند، اما این تعریف خالی از ابهام نیست. در حالت کلی، گردشگری روستایی با گردشگرانی سرو کار دارد که علاقمندی خاصی به محیط و فرهنگ روستایی دارند؛ با وجود این، تعریف اشاره‌شده، تمام افرادی که از حومه شهرها بازدید می‌کنند را در بر نمی‌گیرد (دادورخانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷٤). بنابراین، گردشگر خاص و اصیل روستایی را می‌توان به عنوان بخش ویژه‌ای از بازار بزرگ گردشگری دانست که بسیاری از نویسندگان آن را گردشگری در نواحی روستایی می‌نامند (مولرا و آلبالاژو[10]، ۲۰۰۷: ۷۵۸). در مفهوم کلاسیک، گردشگری روستایی نوعی فعالیت توریستی محسوب می‌شود که درآمد اضافی برای آن‌هایی فراهم می‌کند که شغل اصلی‌شان بیشتر در حوضه کشاورزی می‌باشد (اسزابو[11]، ۲۰۰۵: ۱۸۰). در یک بیان کلی، می‌توان گردشگری روستایی را فعالیت گردشگری در محیط روستا در نظر گرفت، یا در یک حوضه کاربردی وسیع‌تر، آن را فعالیت گردشگری در حوضه غیرشهری تلقی نمود که فعالیت‌های انسانی در آن غالبا در بخش کشاورزی است (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷: ٤۳). با توجه به مطالب اشاره‌شده، در یک تعریف نسبتاً جامع، گردشگری روستایی شامل هر نوع فعالیت تفریحی و گذران اوقات فراغت محسوب می‌شود که با دریافت خدماتی از قبیل غذا، محل اقامت و محصولات محلی از ساکنان بومی، در مکانی که از نظر قوانین و مقررات جاری کشور یا از نظر ماهیت اقتصادی و فرهنگی، روستا به شمار می‌آید، صورت می‌پذیرد (دادورخانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷٤). صرف‌نظر از چگونگی تعریف گردشگری روستایی، در سطح روستاها جاذبه‌های فراوانی برای جذب گردشگران وجود دارند که برخی از مهم‌ترین آن‌ها شامل شرایط طبیعی و مورفولوژیکی، شیوه زندگی، آداب و رسوم فرهنگی، صنایع‌دستی و محلی، جاذبه‌های بکر پیرامونی، حیوانات اهلی و بومی، حیات وحش و حیوانات غیر اهلی، گیاهان خاص و کمیاب، آثار باستانی و تاریخی، غذاهای محلی و سنتی و فعالیت‌های ورزشی می‌شوند (راسق قزلباش، ۱۳۸۸: ۱۰۱). با توجه به تنوع جاذبه‌های گردشگری، انواع و اشکال گوناگونی از گردشگری در نواحی روستایی

10- Molera and Albaladejo
11- Szabo

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

وجود دارند که بر اساس معیارها و ضوابط تقسیم‌بندی و نیز در برخی ویژگی‌های‌شان با یکدیگر متفاوت‌اند. اشکال عمده گردشگری روستایی شامل گردشگری مبتنی بر طبیعت، گردشگری تاریخی-فرهنگی، اکوتوریسم و گردشگری مزرعه می‌شوند (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۶).

انواع مختلفی از تاثیرات گردشگری وجود دارند که به طور کلی می‌توان آن‌ها را به تاثیرات و پیامدهای مثبت و منفی اقتصادی و محیطی و نیز اجتماعی-فرهنگی تقسیم کرد (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰: ٤٠). بیرد (۲۰۰۷) اعتقاد دارد که هیچ شکلی از توسعه به اندازه گردشگری، دربردارنده تاثیرات دوگانه نیست. گردشگری روستایی به طور مشخص از دهه ۱۹۵۰ به بعد گسترش یافت. در آغاز در دهه‌های ۱۹٦۰ و ۱۹۷۰ میلادی، گردشگری از جنبه اقتصادی برای جوامع محلی مورد توجه قرار گرفت (رضوانی و صفایی، ۱۳۸٤: ۱۱۱) و توسعه آن منجر به ایجاد پیامدهای مثبتی هم‌چون افزایش درآمد خانوارهای روستایی، فروش محصولات کشاورزی، تولید و فروش صنایع‌دستی، تشکیل و توزیع متعادل سرمایه‌های عمومی در جوامع روستایی و هم‌چنین افزایش کار برای زنان در سطح نواحی روستایی شد (کرمی دهکردی و کلانتری، ۱۳۹۰: ۵). پس از این دوره، توسعه گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای توسعه جوامع روستایی مطرح گردید که در این مدت صاحب‌نظران تلاش نموده‌اند تا با ارایه الگوها و روش‌های مختلف، نقش گردشگری را در تجدید حیات اقتصادی و اجتماعی روستاها افزایش دهند (رضوانی و صفایی، ۱۳۸٤: ۱۱۱). بر اساس چنین دیدگاهی افزون بر مزایای اقتصادی، گردشگری روستایی از اثرات مثبت متعدد دیگری در سایر حوضه‌ها اعم از اجتماعی-فرهنگی، زیرساختی و زیست‌محیطی برخوردار است که برخی از مهم‌ترین آن‌ها شامل افزایش میزان تعاملات فرهنگی و جلوگیری از تضعیف و نابودی سنت‌ها و آداب و رسوم جوامع محلی، کمک به توزیع عادلانه امکانات و منابع در سطح روستاها و برقراری عدالت اجتماعی، جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها و ایجاد انگیزه برای بازگشت بسیاری از روستاییان مهاجر، احیاء دانش-های بومی فراموش‌شده، حمایت از حفظ و آبادانی فضاهای تاریخی در سطح روستا (راسق قزلباش، ۱۳۸۸: ۱۰٤)، کاهش فقر، بهبود سطح دسترسی و افزایش رفاه افراد، حفظ بافت‌های باارزش روستایی (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷، ٤٥) و افزایش سطح دانش و آگاهی روستاییان در خصوص محیط‌زیست و توسعه پایدار (باتر و استفان[12]، ۲۰۰٤: ۲۲) می‌باشند.

به هر حال، علی‌رغم مزایای متعدد ناشی از توسعه فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی در ابعاد مختلف، از آن جا که نواحی روستایی منبعی آسیب‌پذیر و مستعد تغییرات زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشند، به‌ویژه تجربه نشان داده است که در هر منطقه‌ای که گردشگری به طور خودجوش و بدون برنامه‌ریزی و مدیریت موثر

12- Butter and Stephan

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

گسترش یافته است، پیامدهای نامطلوبی به همراه آورده و در دراز مدت مشکلات آن بیش‌تر از مزایای آن شده است؛ به نحوی که پیامدهایی چون آلودگی‌های زیست‌محیطی، تخریب منابع آب، وقوع سیل، فرسایش خاک و تخریب جنگل‌ها و مراتع از تبعات مشهود آن در دو دهه اخیر بوده است (رضوانی و صفایی، ۱۳۸٤: ۱۱۲). علاوه بر این موارد، ایجاد شکاف درآمدی بین روستاییان، افزایش هزینه خدمات عمومی در روستا، افزایش قیمت زمین، کالا و خدمات در سطح روستا، افزایش تمایل روستاییان به استفاده از کالاهای تجملاتی و تزیینی، افزایش تضادها و اختلافات بین افراد محلی (رضایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۵)، افزایش جرم و جنایت و سایر رفتارهای ضد اجتماعی در روستا، آشنایی روستاییان با عقاید جدید، مد لباس و شیوه‌های نادرست رفتاری و در نتیجه تضعیف و کمرنگ شدن فرهنگ بومی نواحی روستایی (راسق قزلباش، ۱۳۸۸: ۱۰٤)، شیوع و بروز بیماری‌های جدید و افزایش نابرابری و شکاف اجتماعی مابین طبقات مختلف (باتر و استفان، ۲۰۰٤: ۲۳٦)، از دیگر پیامدهای منفی توسعه گردشگری روستایی می‌باشند که در صورت عدم برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح، ایجاد شده و می‌توانند فواید و مزایای حاصل از آن را به طور جدی تحت‌الشعاع قرار دهند. با توجه به مطالب اشاره شده، می‌توان بیان داشت، گردشگری روستایی فعالیتی چندبعدی و بسیار پیچیده است که با بخش‌های دیگر جامعه و اقتصاد وجوه مشترکی دارد و دارای آثار و پیامدهای مختلفی است که می‌بایست در فرایند برنامه‌ریزی تمامی جوانب آن را مورد ملاحظه قرار داد تا از اثرات منفی آن کاسته شده و تاثیرات مثبت آن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افزایش یابد (محمدی یگانه و رستمی، ۱۳۸۸: ۷).

پیشینه تحقیق

در این بخش، با توجه به هدف و محدوده موضوعی تحقیق، به مرور برخی از مطالعات انجام‌گرفته در داخل و خارج از کشور پرداخته شده است. قبادی و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای به بررسی وضعیت گردشگری روستایی در روستای خانقاه از دیدگاه اهالی روستا پرداخته‌اند. بر اساس نتایج به‌دست آمده مشخص شد که گردشگری در روستای خانقاه با مشکلات متعددی هم‌چون کمبود امکانات زیرساختی و رفاهی، پایین بودن سطح آشنایی و آگاهی روستاییان و مسولان پیرامون گردشگری روستایی و مزایای آن، تاثیرپذیری منفی فرهنگ مناطق روستایی به دلیل افزایش ارتباطات مردم محلی، نبود برنامه‌ریزی منسجم از سوی نهادهای دولتی مرتبط و عدم ارایه حمایت‌های لازم از سوی آن‌ها مواجه می‌باشد. کرمی دهکردی و کلانتری (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای در خصوص شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان چهارمحال و بختیاری نشان دادند که مشکلات زیرساختی، بازاریابی، بهداشت و سلامت، کمرنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی، عدم درک صحیح روستاییان از گردشگری، فقدان انگیزه در مسولان محلی،

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

تعصبات قومی-قبیله‌ای، فقدان برنامه‌ریزی و همچنین ضعف در پژوهش و نظارت، مشکلات مربوط به منابع انسانی و مشکلات مربوط به صنایع‌دستی، مهم‌ترین مشکلات گردشگری روستایی در استان چهارمحال و بختیاری می-باشند. عبدالمنافی و ازکیا (۱۳۹۰) در بررسی عوامل موثر بر صنعت گردشگری در منطقه روستایی کلاردشت نشان دادند که نامناسب بودن زیرساخت‌های محیطی و کالبدی، از بین رفتن زمین‌های کشاورزی، نامناسب بودن راه‌ها و ترافیک بین شهرها در تعطیلات و نامناسب و ناکافی بودن تسهیلات اقامتی و رفاهی، به ترتیب از مهم‌ترین نقاط ضعف و مشکلات گردشگری در مناطق روستایی کلاردشت به شمار می‌روند. گودرزی سروش (۱۳۹۰) در بررسی تاثیر گردشگری بر توسعه روستایی در روستای ورکانه در همدان، مهم‌ترین مشکلات گردشگری در این روستا را شامل مشکلات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، اکولوژیکی و نهادی در نظر گرفته است. در مطالعه دیگری، پاپ‌زن و همکاران (۱۳۸۹) مشکلات و محدودیت‌های گردشگری روستایی را با استفاده از نظریه بنیانی در روستای حریر در استان کرمانشاه مورد بررسی قرار داده‌اند. بر اساس یافته‌های تحقیق، مهم‌ترین مشکلات گردشگری در روستای حریر شامل فقدان امکانات زیربنایی و رفاهی، عدم درک صحیح روستاییان و مسولان از گردشگری روستایی، کمرنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی روستا، فقدان شبکه اطلاع‌رسانی صحیح و به موقع و عدم حمایت و توجه کافی دولت، بودند. به همین منوال، بهرامی (۱۳۸۹) در بررسی قابلیت‌ها و تنگناهای توسعه گردشگری روستایی در استان کردستان دریافت که مهم‌ترین مشکلات توسعه گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه در قالب چهار دسته موانع اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی و نهادی قرار می‌گیرند. رکن الدین افتخاری و مهدوی (۱۳۸٦) در تحقیق خود پیرامون راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل سوات[13] در دهستان لواسان کوچک، مهم‌ترین نقاط ضعف و مشکلات توسعه گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه را به ترتیب اولویت شامل موارد زیر در نظر گرفته‌اند: نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی، گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی از فضاهای روستا، نامناسب بودن تجهیزات و تاسیسات تفریحی، عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری کافی، عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش‌دیده، عدم تمایل مردم برای سرمایه‌گذاری جهت توسعه گردشگری، عدم آشنایی روستاییان با گردشگری و فواید آن و تعارض میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا. راسور[14] (۲۰۱۲) در مطالعه خود پیامدها، فرصت‌ها و مشکلات گردشگری روستایی در کشورهای آسیایی به ویژه هند را مورد بررسی قرار داده است. با توجه به نتایج تحقیق مشخص شد که نبود آموزش‌های مرتبط برای افراد محلی، مشکلات مربوط به زبان افراد محلی و عدم توانایی آن‌ها در برقراری ارتباط مناسب با گردشگران، نارسایی قوانین و مقررات در حوضه گردشگری

13- SWOT
14- Rathore

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

روستایی، ضعف زیرساخت‌ها و کمبود منابع مالی، ضعف زیرساخت‌های ارتباطی در روستاها و کمبود افراد راهنما در سطح مناطق روستایی برای هدایت گردشگران، برخی از مهم‌ترین مسایل و مشکلات فراروی توسعه گردشگری روستایی در کشورهای آسیایی می‌باشند. ژانت[۱۵] (۲۰۰۹) در بررسی چالش‌ها و مشکلات گردشگری روستایی به این نتیجه رسید که مسایل مالی و نبود سرمایه‌گذاری‌های لازم، موقعیت جغرافیایی نامناسب بیش‌تر روستاها و دور از دسترس بودن آن‌ها به دلیل کافی نبودن مسیرهای ارتباطی، کمبود نیروی انسانی آموزش‌دیده و متخصص در حوضه گردشگری روستایی، ضعف امکانات رفاهی و اقامتی در سطح بیش‌تر روستاها، پایین بودن سطح درک و آشنایی روستاییان در خصوص پدیده گردشگری، پایین بودن سطح اطلاعات گردشگران، نبود قوانین مشخص در زمینه گردشگری روستایی و عدم ارایه حمایت‌های لازم از سوی دولت، مهم‌ترین چالش‌ها و مشکلات گردشگری روستایی محسوب می‌شوند. در همین زمینه، زمیجا و کوژک[۱۶] (۲۰۰۸) در مطالعه خود فرصت‌ها و مشکلات توسعه گردشگری در مناطق روستایی غرب لهستان را بررسی نموده‌اند. بر اساس نتایج تحقیق، علیرغم آنکه گردشگری می‌تواند نقش مهمی را در فرایند توسعه روستایی ایفا نماید، ولی با مشکلات و موانع متعددی هم‌چون ضعف در زیرساخت‌های اجتماعی و فنی، پایین بودن استانداردهای بهداشتی در مناطق روستایی و نبود حمایت‌های مالی کافی مواجه می‌باشند. ریگلوا[۱۷] (۲۰۰۷) در مطالعه خود پیرامون بررسی عوامل محدودکننده فعالیت‌های کسب‌وکار در زمینه گردشگری روستایی در جمهوری چک دریافت که فعالیت‌های گردشگری روستایی در مناطق مورد مطالعه هنوز در مراحل ابتدایی و آغازین خود به سر برده و با مسایل و مشکلات زیادی مواجه می‌باشند که از مهم‌ترین آن-ها می‌توان به مواردی هم‌چون ناکافی بودن منابع مالی و حمایت‌های ضعیف دولت در این بخش، نبود قوانین و مقررات مدون در زمینه گردشگری روستایی، بروکراسی و مشکلات اداری، ضعف در زیرساخت‌ها به‌ویژه زیرساخت‌های ارتباطی، تمایل پایین روستاییان به توسعه فعالیت‌های گردشگری، پایین بودن سطح آشنایی و تجربه افراد محلی در حوضه گردشگری و از بین رفتن حریم‌های خصوصی روستاییان به دلیل ورود گردشگران بیرونی، اشاره نمود.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از لحاظ میزان و درجه کنترل متغیرها، غیرآزمایشی و توصیفی، از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، میدانی و در نهایت به لحاظ قابلیت تعمیم‌یافته‌ها، از نوع پیمایشی محسوب می‌شود. جامعه آماری این تحقیق را تمامی

15- Janet
16- Zmija and Kuczek
17- Ryglova

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

سرپرستان خانوار در روستای ابیانه تشکیل می‌دادند که بر اساس آمار سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۸۵) در حدود ۱٦۰ خانوار بودند (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵: ۵). با توجه به جدول کرجسی و مورگان، تعداد ۱۱۰ نفر از سرپرستان خانوار از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انجام تحقیق انتخاب شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها در این تحقیق پرسشنامه بود که از دو بخش مشخصه‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان (شامل پنج متغیر) و دیدگاه پاسخگویان مورد مطالعه در خصوص میزان اهمیت هر یک از مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه (شامل ۲۱ متغیر) تشکیل شده بود که این متغیرها از طریق بررسی و مرور گسترده ادبیات نظری در حیطه مساله مورد پژوهش و نیز مصاحبه حضوری و نیمه ساختارمند با متخصصان و مطلعان کلیدی شناسایی و استخراج شده بودند. برای اندازه‌گیری بخش دوم، از طیف لیکرت پنج سطحی (از خیلی کم= ۱ تا خیلی زیاد= ۵) استفاده گردید. اعتبار پرسشنامه با نظر پانل متخصصان و کارشناسان در زمینه موضوع مورد پژوهش مورد تایید قرار گرفت و برای تعیین قابلیت اعتماد ابزار تحقیق پیش‌آزمون (شامل۳۰ نفر خارج از نمونه اصلی) انجام گرفت که مقدار آلفای کرونباخ محاسبه‌شده برای مقیاس میزان اهمیت مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه در حدود ۰/۸۷ بود که بر اساس نظر پدهازور ضریب پایایی اشاره‌شده قابل‌قبول می‌باشد (پدهازور[18]، ۱۹۸۲: ۱۸۸). تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری‌شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS صورت گرفته و نتایج تحقیق در دو بخش توصیفی (شامل فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات) و استنباطی (شامل تحلیل عاملی) ارایه گردید.

یافته‌ها و بحث

بر اساس اطلاعات کسب‌شده، اکثر پاسخگویان مورد مطالعه (۹۷/۵ درصد) مرد بودند، درحالی‌که شمار کمی (۲/۵ درصد) از آنان را زنان تشکیل می‌دادند. به لحاظ سن افراد، میانگین سنی پاسخگویان در حدود ٥٤/٧٥ سال و بیش‌ترین فراوانی (۳۳/٦ درصد) مربوط به پاسخگویانی بود که در رده سنی ٤٦ الی ٥٥ سال قرار داشتند (جدول ۱). در ضمن کمینه و بیشینه سن پاسخگویان به ترتیب ۲۱ و ۷۸ سال بود.

از نظر شغل اصلی، نتایج کسب‌شده حاکی از آن بود که اکثریت افراد مورد مطالعه (٤٦/٢٥ درصد) را کشاورزان و باغداران تشکیل می‌دادند. در ضمن با توجه به اطلاعات به‌دست آمده، میانگین سابقه کار افراد ۱۷/٦۷ سال بود. یافته‌های تحقیق در خصوص سطح تحصیلات پاسخگویان مورد مطالعه نشان داد که بیش‌ترین فراوانی (۳۱/۸ درصد) مربوط به پاسخگویانی می‌باشد که میزان تحصیلات آن‌ها در سطح ابتدایی است (جدول ۲).

18- Pedhazur

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

جدول ۱- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

شماره	گروه سنی (سال)	فراوانی	درصد
۱	کم‌تر از ۲۵	۷	٦/٤
۲	۳۵-۲٦	۱۹	۱۷/۳
۳	٤۵-۳٦	۱۷	۱۵/٤
٤	۵۵-٤٦	۳۷	۳۳/٦
۵	بالاتر از ۵٦	۳۰	۲۷/۳
٦	کل	۱۱۰	۱۰۰

جدول ۲- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سطح تحصیلات

شماره	گروه سنی (سال)	فراوانی	درصد
۱	بی‌سواد	۱٤	۱۲/۷
۲	ابتدایی	۳۵	۳۱/۸
۳	راهنمایی	۱۸	۱٦/۷
٤	دیپلم	۲۷	۲٤/۳
۵	بالاتر از دیپلم	۱٦	۱٤/۵
٦	کل	۱۱۰	۱۰۰

نتایج حاصل از اولویت‌بندی مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه از دیدگاه روستاییان در جدول (۳) آورده شده است. بررسی اولویت‌های محاسبه‌شده بر حسب ضریب تغییرات حاکی از آن است که از نظر پاسخگویان مورد مطالعه سه گویه نامناسب بودن و کمبود تسهیلات و تجهیزات اقامتی در روستا، ضعف در ارایه خدمات راهنمایی و مشاوره‌ای به گردشگران در روستا و نامناسب بودن و کمبود تسهیلات بهداشتی و خدماتی در روستا (سرویس‌های بهداشتی عمومی، خدمات جمع‌آوری زباله و غیره)، به ترتیب بیش‌ترین میزان اولویت را کسب نموده‌اند، درحالی‌که،

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

دو گویه توجه کم نهادهای ذی‌ربط به زیباسازی روستا و نامناسب بودن بازار محصولات کشاورزی و دامی در سطح روستا، از نظر پاسخگویان کم‌ترین میزان اولویت را داشته‌اند (جدول ۳).

جدول ۳- اولویت‌بندی مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه از دیدگاه پاسخگویان

اولویت	مشکلات توسعه گردشگری روستایی	انحراف معیار	میانگین*	ضریب تغییرات
۱	نامناسب بودن و کمبود تسهیلات و تجهیزات اقامتی در روستا	۰/۸۲۱	٤	۰/۲۰۵
۲	ضعف در ارایه خدمات راهنمایی و مشاوره‌ای به گردشگران در روستا	۰/۸۸۷	۳/۷۸	۰/۲۳۵
۳	نامناسب بودن و کمبود تسهیلات بهداشتی و خدماتی در روستا (سرویس‌های بهداشتی عمومی، خدمات جمع آوری زباله و غیره)	۰/۹٤۳	۳/۷٤	۰/۲۵۲
٤	کمبود فضاهای مناسب در روستا جهت پارک مناسب و مطمئن اتومبیل	۰/۹٤۲	۳/۷۰	۰/۲۵۵
۵	نامناسب بودن و کمبود تسهیلات و تجهیزات رفاهی در سطح روستا	۰/۹۷۵	۳/۷٤	۰/۲٦۱
٦	پایین بودن سطح آشنایی روستاییان با فواید و مزایای صنعت گردشگری	۰/۹۱۵	۳/۲۸	۰/۲۷۹
۷	نامناسب بودن زیرساخت‌های عمرانی همانند جاده‌ها و راه‌های ارتباطی	۱/۰٦۵	۳/۷٤	۰/۲۸۵
۸	توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال (تراکم بسیار زیاد در فصل تابستان نسبت به فصول دیگر)	۰/۹۸۸	۳/۳۹	۰/۲۹۱
۹	نارسایی و ضعف در اطلاع‌رسانی و فعالیت‌های تبلیغاتی در زمینه گردشگری در روستا	۱/۰۵۳	۳/۵۱	۰/۳۰۱
۱۰	پایین بودن انگیزه روستاییان جهت مشارکت در فعالیت‌های گردشگری	۱/۰۰۸	۳/۰٦	۰/۳۲۹
۱۱	پایین بودن تمایل مردم روستا برای سرمایه‌گذاری در حوضه گردشگری	۰/۹۳۲	۲/۷٤	۰/۳٤۱
۱۲	کمبود نیروهای متخصص و آموزش‌دیده در منطقه در زمینه‌های مرتبط با گردشگری	۱/۰۵٦	۳/۰۸	۰/۳٤۳
۱۳	کم‌رنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی روستا اعم از تغییر در آداب و رسوم، گویش مردم محلی و نوع پوشاک	۰/۸۰۹	۲/۰۹	۰/۳۸۷
۱٤	کم توجهی دولت نسبت به منطقه به ویژه در امر گردشگری	۱/۰۵۲	۲/٤۵	۰/٤۲۹
۱۵	ضعف در اجرای قوانین و مقررات مدون در خصوص گردشگری در سطح روستا	۱/۰٦۲	۲/٤٤	۰/٤۳٤
۱٦	بروز تضادها و اختلافات محلی بین افراد بومی منطقه به دلیل توزیع ناعادلانه منافع حاصل از گردشگری بین روستاییان	۱/۰۹۵	۲/۳۸	۰/٤۵۹
۱۷	گرایش غالب مردم محلی به استفاده اختصاصی از فضاهای روستا در قالب ویلا و باغ‌های خصوصی	۰/۹۰۵	۱/۹۱	۰/٤۷٤
۱۸	ناکافی بودن فضاهای تفریحی در سطح روستا (از قبیل پارک‌ها و غیره)	۱/۰۵۰	۲	۰/۵۲۵
۱۹	تعارض میان فرهنگ گردشگران و مردم محلی	۱/۰۹۷	۲	۰/۵٤۹
۲۰	توجه کم نهادهای ذی‌ربط به زیباسازی روستا	۱/۱۲۳	۱/۸۹	۰/۵۹٤
۲۱	نامناسب بودن بازار محصولات کشاورزی و دامی در سطح روستا	۱/۲۱۱	۱/۵٦	۰/۷۷٦

*بر حسب طیف لیکرت ۵ سطحی (خیلی کم= ۱ کم= ۲ تاحدودی= ۳ زیاد= ٤ خیلی زیاد= ۵)

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

در این بخش، به منظور دسته‌بندی مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه و تعیین مقدار واریانس تبیین شده توسط هر کدام از متغیرها در قالب عامل‌های دسته‌بندی شده، از تحلیل عاملی استفاده شد. به منظور تشخیص مناسب بودن داده‌های مربوط به مجموعه متغیرهای مورد تحلیل در خصوص مشکلات توسعه گردشگری روستایی، از آزمون بارتلت و شاخص KMO بهره گرفته شد. معنی‌داری آزمون بارتلت در سطح اطمینان ۹۹ درصد و مقدار مناسب KMO (جدول ٤)، حاکی از همبستگی و مناسبت متغیرهای مورد نظر برای انجام تحلیل عاملی بود.

جدول ٤- مقدار KMO و آزمون بارتلت و سطح معنی‌داری

مجموعه مورد تحلیل	مقدار KMO	مقدار بارتلت	سطح معنی‌داری (.Sig)
مشکلات توسعه گردشگری در روستا ابیانه	۰/۸۸۱	۷۷۳/۳۸٦	۰/۰۰۰

عامل‌های استخراج‌شده مجموعه مورد تحلیل یعنی مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه، همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی در جدول (۵) ارایه شده است. با توجه به نتایج کسب‌شده در جدول (۵)، عامل نخست از بین پنج عامل استخراجی تحت عنوان عامل زیرساختی با مقدار ویژه ٤/١٦١ به تنهایی تبیین‌کننده ۲۲/۹٤ درصد از واریانس کل مجموعه مورد تحلیل بود. پس از آن، عامل دوم با نام عامل پشتیبانی با مقدار ویژه ۳/١٤٢ توانسته است ۱۷/۳۳ درصد از واریانس مجموعه را تبیین نماید. در نهایت، عامل‌های سوم (انگیزشی-شناختی)، چهارم (اطلاع‌رسانی) و پنجم (اجتماعی-فرهنگی) با مقدار ویژه ۲/۰۸٦، ۱/۲۰۵ و ۱/۱۲۳ به ترتیب در حدود ۱۱/٤۷، ٦/٦٥ و ٦/۲۱ درصد از واریانس کل را تبیین نموده‌اند. در مجموع، این پنج عامل ٦٤/٦١ درصد از واریانس کل را تبیین کرده‌اند که حاکی از میزان واریانس بالای تبیین شده توسط عامل‌های استخراج‌شده دارد.

جدول ۵- عامل‌های استخراج‌شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آن‌ها

شماره	عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد واریانس تجمعی
۱	زیرساختی	٤/١٦١	۲۲/۹٤	۲۲/۹٤
۲	پشتیبانی	۳/١٤٢	۱۷/۳۳	٤۰/۲۷
۳	انگیزشی-شناختی	۲/۰۸٦	۱۱/٤۸	۵۱/۷۵
٤	اطلاع‌رسانی	۱/۲۰۵	٦/٦٥	۵۸/٤
۵	اجتماعی-فرهنگی	۱/۱۲۳	٦/۲۱	٦٤/٦١

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

وضعیت قرارگیری مجموعه متغیرهای مرتبط با مشکلات توسعه گردشگری، با توجه به عوامل استخراج‌شده با فرض واقع‌شدن متغیرهای دارای بار عاملی بزرگ‌تر از ۰/۵ پس از چرخش عامل‌ها به روش وریماکس و نام‌گذاری عامل‌ها، در جدول (٦) ارایه شده است. البته باید به این نکته اشاره نمود که پس از چرخش (وریماکس)، سه متغیر به دلیل پایین بودن بار عاملی (کم‌تر از ۰/۵) و در نتیجه معنی‌دار نبودن همبستگی آن‌ها با دیگر متغیرها، از تحلیل حذف شدند.

جدول ٦- متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل و میزان بارهای عاملی به دست آمده از ماتریس چرخش یافته

عامل‌ها	متغیرها	بار عاملی
زیرساختی	نامناسب بودن و کمبود تسهیلات و تجهیزات اقامتی در روستا	۰/۷۷۹
	نامناسب بودن و کمبود تسهیلات بهداشتی و خدماتی در روستا (سرویس‌های بهداشتی عمومی، خدمات جمع‌آوری زباله و غیره)	۰/۷٦۱
	کمبود فضاهای مناسب در روستا جهت پارک مناسب و مطمئن اتومبیل	۰/۷۱٤
	نامناسب بودن و کمبود تسهیلات و تجهیزات رفاهی در روستا	۰/٦۷۹
	نامناسب بودن زیرساخت‌های عمرانی همانند جاده‌ها و راه‌های ارتباطی	۰/٦۲۱
	ناکافی بودن فضاهای تفریحی در سطح روستا (از قبیل پارک‌ها و غیره)	۰/٦۰۸
پشتیبانی	پایین بودن تمایل مردم روستا برای سرمایه‌گذاری در حوضه گردشگری	۰/۷۲۱
	کمبود نیروهای متخصص و آموزش‌دیده در روستا در زمینه‌های مرتبط با گردشگری	۰/٦۷۵
	کم توجهی دولت نسبت به منطقه به ویژه در امر گردشگری	۰/٦۱٤
	ضعف در اجرای قوانین و مقررات مدون در خصوص گردشگری در سطح روستا	۰/۵۸۹
	توجه کم نهادهای ذی‌ربط به زیباسازی روستا	۰/۵٤۵
انگیزشی-شناختی	پایین بودن سطح آشنایی روستاییان با فواید و مزایای صنعت گردشگری	۰/۷٤۳
	پایین بودن انگیزه روستاییان جهت مشارکت در فعالیت‌های گردشگری	۰/٦۸۹
	گرایش غالب مردم محلی به استفاده اختصاصی از فضاهای روستا در قالب ویلا و باغ‌های خصوصی	۰/٦۵۵
اطلاع‌رسانی	ضعف در ارایه خدمات راهنمایی و مشاوره‌ای به گردشگران در روستا	۰/٦۲۳
	نارسایی و ضعف در اطلاع‌رسانی و فعالیت‌های تبلیغاتی در زمینه گردشگری در روستا	۰/۵۸۲
اجتماعی-فرهنگی	کمرنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی روستا اعم از تغییر در آداب و رسوم، گویش مردم محلی و نوع پوشاک	۰/۵۸۹
	بروز تضادها و اختلافات محلی بین افراد بومی منطقه به دلیل توزیع ناعادلانه منافع حاصل از گردشگری بین روستاییان	۰/۵۳٤

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

همان‌طور که از نتایج به‌دست آمده مشخص می‌شود یکی از مهم‌ترین مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه که بر اساس نتایج تحلیل عاملی به عنوان عامل نخست وارد تحلیل گردیده است، مشکلات زیرساختی می‌باشند. در این زمینه، علی‌رغم آن‌که تعداد زیادی گردشگر در طول سال از روستای ابیانه بازدید می‌نمایند، ولی این منطقه تاریخی از کم‌ترین سطح تسهیلات و تجهیزات اقامتی، بهداشتی و خدماتی و رفاهی برخوردار است. برای نمونه، از نظر محل‌های اسکان، روستای ابیانه تنها دارای دو هتل (یکی در حال ساخت) و تعداد معدودی خانه‌های اجاره‌ای می‌باشد که به هیچ‌وجه پاسخگوی نیاز تعداد زیاد گردشگران در این روستا نیست. افزون بر این، در این روستا هیچ محلی برای اقامت موقت گردشگران در نظر گرفته نشده است، در نتیجه تعداد زیادی از گردشگران به دلیل ناکافی بودن فضاهای تفریحی هم‌چون پارک‌ها اقدام به زدن چادر در کوچه و خیابان می‌نمایند. در زمینه امکانات بهداشتی و خدماتی نیز وضعیت به همین منوال بوده و روستای ابیانه تنها دارای دو رستوران و یک درمانگاه است؛ در این خصوص، یکی از مهم‌ترین مشکلات مربوط به کمبود تعداد سرویس بهداشتی عمومی در سطح روستا برای گردشگران می‌باشد. در حال حاضر در روستای ابیانه در حدود ۱۸ سرویس بهداشتی عمومی وجود دارد که البته از این تعداد شش تای آن‌ها در محوطه داخل حسینیه روستا بوده و در روزهای تعطیل قابل‌استفاده نمی‌باشند. این در حالی است که با توجه به جمعیتی که در اوج سفر به این منطقه وارد می‌شوند، در شرایط ایده‌آل بایستی در حدود ٦٠ الی ٧٠ سرویس بهداشتی عمومی در روستا وجود داشته باشد. علاوه بر موارد اشاره‌شده، یکی دیگر از مهم‌ترین مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه در بعد زیرساختی، مربوط به جاده‌ها و راه‌های ارتباطی در روستا می‌شود به نحوی که مسیر جاده ورودی به روستا کم عرض بوده و در روزهای شلوغ منجر به ترافیک بسیار سنگین در ورودی روستا می‌شود؛ هر چند پس از ورود به روستا نیز گردشگران با مشکل کمبود فضاهای مناسب جهت پارک مناسب و مطمئن اتومبیل روبرو می‌شوند. به هر حال، اهمیت عامل زیرساختی از طریق نتایج آمار توصیفی نیز مورد تاکید قرار گرفته است به طوری که از پنج اولویت نخست، چهار گویه مربوط به عوامل زیرساختی می‌باشند.

بر اساس نتایج تحلیل عاملی، عامل دوم در تبیین مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه، مشکلات پشتیبانی می‌باشند. در این زمینه، بنا به دلایل متعدد حمایت‌ها و پشتیبانی‌های لازم از سوی دولت و مردم محلی از مقوله گردشگری در منطقه صورت نگرفته و تا حدود زیادی گردشگری در این منطقه به صورت خودجوش و بدون برنامه‌ریزی و اعمال یک سیستم مدیریتی مناسب شکل گرفته است که خود این مساله نیز منجر به بروز پیامدهای منفی متعددی در ابعاد و حوضه‌های مختلف در سطح روستا گردیده است. برای نمونه، در سال ۱۳۸۸ هیچ هزینه‌ای برای مرمت و نگهداری آثار تاریخی روستای ابیانه که برخی از آن‌ها به دلیل بازدید زیاد گردشگران در حال تخریب می‌باشند، در نظر گرفته نشده بود و یا این‌که در سال ۱۳۸۹ حجم عملیات مرمتی صورت گرفته از سوی سازمان‌های

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

ذی‌ربط بسیار محدود بوده است (سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری استان اصفهان، ۱۳۸۹: ۸۵). علاوه بر این، ساختار تشکیلاتی پایگاه میراث فرهنگی ابیانه در سال‌های اخیر به دلیل بی‌توجهی‌های صورت گرفته از سوی مسولان و دست اندرکاران بسیار ضعیف شده و تعداد کارکنان آن به شدت کاهش یافته است که خود این موضوع نیز منجر به افزایش ساخت و سازهای غیرمجاز در منطقه و از بین رفتن بخشی از بافت سنتی و تاریخی روستا شده است. البته در برخی موارد مشاهده شده است که نه تنها سازمان‌های دولتی گام موثری برای رفع مشکلات موجود بر نداشته‌اند، بلکه به دلیل عدم برنامه‌ریزی صحیح حتی منجر به تضعیف مشارکت‌های مردمی در روستا و در نتیجه وخیم‌تر شدن شرایط موجود نیز شده‌اند. در خصوص مشکلات پشتیبانی افزون بر موارد اشاره‌شده، یکی دیگر از مشکلات مهم گردشگری در منطقه مورد مطالعه، نارسایی در نظارت و کنترل دقیق بر فعالیت گردشگران و ضعف در اجرای قوانین و مقررات مدون در خصوص گردشگری در روستا می‌باشد که این مساله منجر به ایجاد مسایل جدی‌تر دیگری به ویژه تخریب املاک و باغ‌ها، از بین رفتن آثار و ابنیه باستانی، سلب آسایش و آرامش مردم محلی و غیره گردیده است. البته ذکر این نکته نیز ضروری است که به دلیل وجود مسایل و مشکلات موجود، روستاییان نیز تمایل چندانی برای مشارکت و سرمایه‌گذاری در حوزه توسعه گردشگری در روستای ابیانه از خود نشان نداده و منابع و امکانات در دسترس خود را در این زمینه به‌کار نمی‌گیرند؛ بدون تردید توسعه گردشگری پایدار در منطقه در گرو مشارکت‌های مردمی و حضور فعال آنان در عرصه برنامه‌ریزی و مدیریت فعالیت‌های گردشگری می‌باشد.

با توجه به یافته‌های تحلیل عاملی، عامل بعدی که وارد تحلیل گردیده و در اولویت سوم قرار گرفته است، عامل انگیزشی-شناختی می‌باشد. همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد مردم روستا در منطقه مورد مطالعه تمایل چندانی برای مشارکت در فعالیت‌های گردشگری از خود نشان نمی‌دهند و از انگیزه زیادی در این زمینه برخوردار نیستند به نحوی که برای نمونه در سطح روستا مشاهده می‌شود که بیش‌تر مردم بومی گرایش به استفاده اختصاصی از فضاهای روستا در قالب ویلا و باغ‌های خصوصی داشته و آن‌ها را در اختیار گردشگران قرار نمی‌دهند. شاید بتوان یکی از مهم‌ترین دلایل این موضوع را پایین بودن سطح آگاهی و آشنایی روستاییان منطقه با پدیده گردشگری و منافع و مزایای حاصل از آن در نظر گرفت. هر چند، یکی دیگر از دلایل این مساله را نیز می‌توان در به خطر افتادن حریم‌های خصوصی روستاییان و سلب آرامش و آسایش آنان به دلیل ضعف در اجرای قوانین و مقرات مرتبط و نظارت ناکافی از سوی نهادهای ذی‌ربط به منظور کنترل فعالیت‌های گردشگران دانست. علاوه بر عامل‌های زیرساختی، پشتیبانی و انگیزشی-شناختی، مشکلات دیگری که از طریق نتایج تحلیل عاملی بر روی آن‌ها تاکید شده است، شامل عامل‌های اطلاع‌رسانی و اجتماعی-فرهنگی می‌باشند. در این خصوص، یکی از مهم‌ترین مشکلات

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

گردشگری در روستای ابیانه ضعف در ارایه خدمات راهنمایی و مشاوره‌ای به گردشگران می‌باشد به طوری که برای نمونه در تعطیلات نوروز سال ۱۳۹۰ که در حدود ۲۵۰ هزار گردشگر وارد روستا شدند، حتی یک راهنما نیز برای ارایه خدمات مشاوره‌ای و راهنمایی به گردشگران در روستا وجود نداشت و تعداد زیادی از گردشگران به دلیل نداشتن اطلاعات کافی، تنها وقت خود را در روستا تلف نموده و بدون کسب هیچ‌گونه اطلاعات جدیدی از این روستای تاریخی، آن را ترک نموده‌اند. اهمیت این موضوع از طریق نتایج آمار توصیفی نیز مورد تاکید قرار گرفته و گویه ضعف در ارایه خدمات راهنمایی و مشاوره‌ای به گردشگران در روستا، اولویت دوم را در مقایسه با سایر گویه‌ها کسب نموده است. افزون بر این، همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد به دلیل عدم وجود یک برنامه مدون در زمینه توسعه پایدار گردشگری در روستای ابیانه، بیش‌تر فعالیت‌های صورت گرفته در حوزه گردشگری در این منطقه به صورت خودجوش و بدون برنامه‌ریزی بوده است که این مساله منجر به ایجاد مسایل اجتماعی و فرهنگی مختلف در سطح روستا به ویژه کم‌رنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی روستا اعم از آداب و رسوم، گویش مردم محلی و نوع پوشاک شده است که این موضوع بدون تردید در آینده می‌تواند به شدت پتانسیل گردشگری منطقه را در معرض خطر جدی قرار دهد.

نتیجه‌گیری

به‌طور کلی یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که توسعه گردشگری در روستای ابیانه با مشکلات و موانع متعددی در زمینه‌های مختلف مواجه می‌باشد که بر اساس نتایج تحلیل عاملی این مشکلات در قالب پنج دسته عامل‌های زیرساختی، پشتیبانی، انگیزشی-شناختی، اطلاع‌رسانی و اجتماعی-فرهنگی قرار گرفته و در حدود ٦٤/٦١ درصد از کل واریانس مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه را تبیین نمودند. در این میان، عامل زیرساختی با تبیین ۲۲/۹٤ درصد از واریانس کل، توانسته است بیش‌ترین میزان واریانس را به خود اختصاص داده و در اولویت نخست قرار بگیرد. یافته‌های این بخش از تحقیق با نتایج مطالعات متعددی هم‌چون قبادی و همکاران (۱۳۹۱)، عبدالمنافی و ازکیا (۱۳۹۰)، پاپ‌زن و همکاران (۱۳۸۹) و ژانت (۲۰۰۹) مطابقت دارد. پس از عامل زیرساختی، عامل دوم که در حدود ۱۷/۳۳ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است، عامل پشتیبانی بود که اهمیت آن بر اساس یافته‌های پژوهش‌های کرمی دهکردی و کلانتری (۱۳۹۰) و پاپ‌زن و همکاران (۱۳۸۹) مورد تایید قرار گرفته است. عامل بعدی از عوامل تبیین‌کننده مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه که از دیدگاه پاسخگویان مورد توجه قرار گرفته است، عامل انگیزشی-شناختی می‌باشد که در حدود ۱۱/٤۸ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. نتایج این بخش از تحقیق نیز با یافته‌های مطالعات کرمی دهکردی و کلانتری (۱۳۹۰)، رکن‌الدین

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

افتخاری و مهدوی (۱۳۸٦)، راسور (۲۰۱۲) و ریگلوا (۲۰۰۷) مطابقت دارد. در نهایت، پس از سه عامل اشاره‌شده، عامل‌های بعدی که بر اساس یافته‌های تحقیق در اولویت‌های چهارم و پنجم قرار گرفته و به ترتیب در حدود ٦/٦٥ و ٦/٢١ درصد از واریانس کل مشکلات توسعه گردشگری در روستای ابیانه را تبیین نموده‌اند، عامل‌های اطلاع‌رسانی و اجتماعی–فرهنگی بودند. با توجه به وجود چنین مشکلاتی در ابعاد مختلف، آن‌چه مسلم است در صورت ادامه روند کنونی و عدم برنامه‌ریزی و اعمال مدیریت مناسب برای حل این مسایل و مشکلات، در چند سال آتی به شدت از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های گردشگری روستای تاریخی ابیانه کاسته شده و جاذبه‌های گردشگری آن برای مدت زمان طولانی پایدار نخواهند بود که این مساله می‌تواند منجر به از دست دادن بازارهای گردشگری و محروم ماندن مردم محلی از مزایای بی‌شمار گردشگری روستایی و در نهایت کندی و تاخیر در فرایند توسعه روستایی منطقه شود. به هر حال، در این زمینه همان‌طور که طالب و همکاران (۱۳۸۷) تاکید دارند اینک روشن شده است که توسعه و مدیریت گردشگری باید به شیوه‌ای منسجم، کنترل شده و پایدار و بر مبنای برنامه‌ریزی موثر صورت پذیرد تا از این رهگذر، بدون ایجاد مشکلات جدی فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی برای ناحیه مورد نظر، منافع چشمگیری را در پی داشته باشد و در ضمن، منابع گردشگری را برای استفاده در آینده نیز حفظ نماید.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

منابع

- برزو، غ (۱۳۸۸)، «گردشگری کشاورزی، راهبردی نو در توسعه روستایی ایران»، مجموعه مقالات همایش ملی توسعه پایدار روستایی، کرمانشاه، صص ۱- ۸.

- بهرامی، ر (۱۳۸۹)، «بررسی قابلیت‌ها و تنگناهای توسعه گردشگری روستایی در استان کردستان»، مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافیدانان جهان اسلام، زاهدان، صص ۱- ۱۵.

- پاپ‌زن، ع؛ قبادی، پ؛ زرافشانی، ک؛ گراوندی، ش (۱۳۸۹)، «مشکلات و محدودیت‌های گردشگری روستایی با استفاده از نظریه بنیانی مطالعه موردی: روستای حریر، استان کرمانشاه»، ***فصلنامه پژوهش‌های روستایی***، شماره ۳، صص ۲۸- ۱.

- دادورخانی، ف؛ رضوانی، م؛ ایمنی قشلاق، س؛ بوذرجمهری، خ (۱۳۹۰)، «تحلیل نقش گردشگری در توسعه ویژگی‌های کارآفرینانه و گرایش به کارآفرینی در بین جوانان روستایی، مطالعه موردی: روستای کندوان و اسکندان شهرستان اسکو»، ***فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی***، شماره ۷۸، صص ۱۹۵- ۱۶۹.

- راسق قزلباش، س (۱۳۸۸)، «گردشگری روستایی و لزوم توجه به آن در برنامه‌های توسعه و آبادانی روستاها»، ***فصلنامه مسکن و محیط روستا***، شماره ۱۲۹، صص ۱۰۹- ۹۸.

- رضائی، ر؛ حسینی، م؛ رنجبران، پ؛ صفا، ل (۱۳۹۰)، «ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای ابیانه استان اصفهان با استفاده از مدل تحلیل عاملی»، ***فصلنامه فضای گردشگری***، شماره ۱، صص ٤٠- ۲۷.

- رضائی، ر؛ رنجبران، پ (۱۳۹۰)، «بررسی و واکاوی اثرات مثبت توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان نطنز، مطالعه موردی: روستای ابیانه»، مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، مرودشت، صص ۱- ١٤.

- رضوانی، م؛ اکبریان رونیزی، س؛ رکن‌الدین افتخاری، ع؛ بدری، ع (۱۳۹۰)، «تحلیل مقایسه‌ای آثار اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم با گردشگری روزانه بر نواحی روستایی، با رویکرد توسعه پایدار، مطالعه موردی: شهرستان شمیرانات، استان تهران»، ***فصلنامه پژوهش‌های روستایی***، شماره ٤، صص ٦٢- ۳۵.

- رضوانی، م؛ صفایی، ج (١٣٨٤)، «گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید، مطالعه موردی: نواحی روستایی شمال تهران»، ***فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی***، شماره ۳۷، صص ۱۲۱- ۱۰۹.

- رکن الدین افتخاری، ع؛ مهدوی، د (١٣٨٦)، «راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT دهستان لواسان کوچک»، ***فصلنامه مدرس علوم انسانی***، شماره ٤٥، صص ۳۱- ۱.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان اصفهان (۱۳۸۹)، «شناسایی راهبردهای توسعه گردشگری در مناطق روستایی استان اصفهان بر اساس مدل SWOT»، گزارش طرح پژوهشی، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان اصفهان، معاونت گردشگری.

- شارپلی، ر (۱۳۸۰)، «***گردشگری روستایی***»، (ترجمه: نصیری، ر، منشی‌زاده، ف)، تهران: انتشارات منشی.

- طالب، م؛ بخشی‌زاده، ح؛ میرزایی، ح (۱۳۸۷)، «مبانی نظری مشارکت اجتماع روستایی در برنامه‌ریزی گردشگری روستایی در ایران»، ***فصلنامه روستا و توسعه***، شماره ۱۱، صص ۵۲- ۲۵.

- عبدالمنافی، ط؛ ازکیا، م (۱۳۹۰)، «عوامل موثر بر صنعت گردشگری در منطقه روستایی کلاردشت»، ***فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی***، شماره ٤، صص ۱۱۱- ۹۷.

- قبادی، پ؛ پاپ‌زن، ع؛ زرافشانی، ک؛ گراوندی، ش (۱۳۹۱)، «مطالعه وضعیت گردشگری روستایی در روستای خانقاه از دیدگاه اهالی روستا؛ با استفاده از تئوری بنیانی»، ***فصلنامه مسکن و محیط روستا***، شماره ۱۳۷، صص ۸۲- ۷۱.

- کرمی دهکردی، م؛ کلانتری، خ (۱۳۹۰)، «شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان چهارمحال و بختیاری با استفاده از تکنیک تئوری بنیانی»، ***فصلنامه پژوهش‌های روستایی***، شماره ۳، صص ۳۰- ۱.

- گودرزی سروش، م (۱۳۹۰)، «بررسی تاثیر گردشگری در توسعه روستایی، مورد مطالعاتی: روستای ورکانه همدان»، ***فصلنامه هویت شهر***، شماره ۸، ، صص ۱۰۱- ۹۳.

- محمدی یگانه، ب؛ رستمی، ی (۱۳۸۸)، «گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه پایدار اقتصادی (مطالعه موردی: روستای اورامان تخت»، مجموعه مقالات اولین همایش ملی توسعه پایدار روستایی، کرمانشاه، صص ۱۱- ۱.

- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، «سالنامه آماری: سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال (۱۳۸۵) در استان اصفهان»، تهران، وزارت کشور.

- مهدوی، م؛ قدیری، م؛ قهرمانی، ن (۱۳۸۷)، «اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان»، ***فصلنامه روستا و توسعه***، شماره ۱۱، صص ٦۰- ۳۹.

- Arntzen, J., Setlhogile, T., Barnes, J., (2007), "Rural livelihood, poverty, reduction and food security in Southern Africa: Is CBNRM the answer?", ***Research Report***, Washington, DC 20036, International Resources Group (IRG).

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]

- Butter, R., Stephan, B., (2004), "***Tourism and National Park***", London., John Wiley & Sons Publisher. 289 pp.
- Byrd, E., Bosley, H., Dronberger, M., (2009), "Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina", ***Tourism Management***, 30 (4): 693–703.
- Davis, J., Morais, D., (2004), "Factions and enclaves: small towns and socially unsustainable tourism development", ***Journal of Travel Research***, 43 (2): 3–10.
- Hassan, S. S., (2000), "Determinants of market competitiveness in an environmentally sustainable tourism industry", ***Journal of Travel Research***, 38(3): 239–245.
- Janet, C., (2009), "***The challenges to rural tourism, perspectives on Tourism Policy***", London: Mansell Publishing Ltd., 347 pp.
- McGehee, N. G., Andereck, K. L., (2004), "Factors predicting rural residents' support of tourism", ***Journal of Travel Research***, 43 (3): 131–140.
- Molera, L., Albaladejo, I. P., (2007), "Profiling segments of tourists in rural areas of South-Eastern Spain", ***Journal of Tourism Management***, 28 (6): 757- 767.
- Pedhazur, E., (1982), "Multiple Regressions in Behavioral Research: Explanation and Predication", New York, Reinhart & Winston, 385 pp.
- Rathore, N., (2012), "Rural tourism impact, challenges and opportunities", ***Journal of Business Economics & Management Research***, 2 (2): 252- 260.
- Ryglova, K., (2007), "Limiting factors in the field of business activities in rural tourism", ***Agric.Econ.Czech***, 53 (9): 421- 431.
- Sebele, L., (2010), "Community based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanvtuary Trust, Central District, Botswana", ***Journal of Tourism Management***, 31 (4): 136- 146.
- Szabo, B., (2005), "Rural tourism as alternative income source for rural areas along the Hortobagy", ***Journal of Agricultural Economics***, 11 (20): 178- 191.
- Zmija, J., Kuczek, L., (2008), "Opportunities and barriers to the rural development in eastern Poland", ***Journal of Environment***, 1 (1): 2- 5.

[Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir on 2026-10-31]